

eISSN: 2524-0072

2024 **65**

Електронний журнал

УАЕ
Українська
асоціація економістів

ЕКОНОМІКА та СУСПІЛЬСТВО

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії:

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Котенко Тетяна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнського національного технічного університету.

Кузіна Руслана Віліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету.

Мартинюк Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, Міжнародний гуманітарний університет.

Масленников Євген Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Підгірна Валентина Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Плинокос Дмитро Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Національного університету «Запорізька політехніка».

Прохорчук Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права».

Сокровольська Наталія Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Pawel Czarnecki, Prof., dr hab., Rector of Warsaw Management University (Poland).

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі
Наказу МОН України від 26 листопада 2020 року № 1471 (Додаток № 3)

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;
072 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність;
241 – Готельно-ресторанна справа; 242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Рекомендовано до поширення в мережі інтернет
Вченою радою наукового відділу економічних досліджень Видавничого дому «Гельветика»
(протокол від 29.08.2023 № 8)

Наукометричні бази даних:
Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus,
CiteFactor, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Scientific Indexing Services (SIS)

Сторінка журналу: www.economyandsociety.in.ua

E-mail редакції: journal@economyandsociety.in.ua

Телефон редакції: +38 (098) 855 48 02

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТІНЬОВУ ЕКОНОМІКУ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Леся Кононенко , Олександр Коломоєць, Наталія Бикадорова
Переглядів статті: 7 | Завантажень PDF: 7

 PDF

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ НА ЗАСАДАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Тетяна Передерій
Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 6

 PDF

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД ЯК КЛЮЧОВИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІЇ У ПАРАДИГМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Богдан-Петро Кошовий
Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 2

 PDF

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна Мірзоева, Ольга Томашевська
Переглядів статті: 7 | Завантажень PDF: 7

 PDF

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ КРАФТОВОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ОЦІНКА ЙОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анастасія Феєр
Переглядів статті: 5 | Завантажень PDF: 7

 PDF

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ НІШЕВОЇ ЗЕРНОВОЇ КУЛЬТУРИ

Владислав Томашевський
Переглядів статті: 5 | Завантажень PDF: 3

 PDF

ВПЛИВ "ГОЛЛАНДСЬКОЇ ХВОРОБИ" НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ: УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Дмитро Маршавін
Переглядів статті: 27 | Завантажень PDF: 8

 PDF

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Людмила Пронько, Тетяна Колесник, Максим Гуцол
Переглядів статті: 7 | Завантажень PDF: 9

 PDF

МЕХАНІЗМИ ЗМІЦНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЦІЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна Калінеску, Сергій Підмогильний
Переглядів статті: 6 | Завантажень PDF: 5

 PDF

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ірина Дашко, Сергій Стефанік
Переглядів статті: 11 | Завантажень PDF: 7

 PDF

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Таміла Білоусько
Переглядів статті: 17 | Завантажень PDF: 6

 PDF

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА В ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ БІЗНЕСУ

Ірина Біла
Переглядів статті: 7 | Завантажень PDF: 4

 PDF

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-62>

УДК 352.075

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

THE IMPACT OF DECENTRALISATION ON THE EFFECTIVENESS OF GOVERNANCE IN AMALGAMATED TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

Пронько Людмила Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5633-901X>

Колесник Тетяна Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2061-3184>

Гуцол Максим Володимирович

магістрант,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3419-4980>
Вінницький національний аграрний університет

Pronko Lyudmila, Tetiana Kolesnyk, Hutsol Maksym
Vinnytsia National Agrarian University

Актуальність дослідження полягає в тому, що децентралізація є основною реформою, яка в змозі значно покращити ефективність управління місцевими громадами, підвищити їх фінансову незалежність та адаптивність до сучасних викликів, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнних дій. Стаття спрямована на розкриття впливу на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах України в сучасних умовах. Дослідження проведено за допомогою загальнонаукових методів, зокрема використано методи систематизації, класифікації, опису й узагальнення, метод порівняння, а також методи індукції та дедукції. Також в дослідженні було застосовано економіко-статистичний метод для виявлення областей – лідерів, які мають найбільшу кількість територіальних громад станом на 2024 р. В дослідженні автором сформовано еволюційні етапи ОТГ в Україні та підсумовано шлях їх становлення в умовах децентралізації. З'ясовано, що Одеська, Дніпропетровська та Львівська області мають найбільшу загальну кількість сільських громад (особливо в Одеській області), що вказує на значну фрагментацію територій та потребу в значних ресурсах для підтримки інфраструктури. Визначено, що децентралізація впливає на ефективність управління через наступні напрями: збільшення автономії місцевих органів управління, вдосконалення управління ресурсами, розвиток інфраструктури, підвищення прозорості та підзвітності, покращення якості надання публічних послуг, адаптація до війни та надзвичайних ситуацій, підвищення участі громадян у процесах управління. Також по результатам дослідження було виокремлено виклики, які гальмують подальший розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації: фінансова нестабільність через непередбачувані зміни в економіці, нерівномірний розвиток різних регіонів і громад, а також недостатній рівень кваліфікації місцевих адміністрацій. Майбутні дослідження мають бути зосереджені на оцінці ефективності застосування інноваційних інструментів в практиці об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: автономія місцевих органів, розвиток інфраструктури, громадська активність, місцеве самоврядування, публічні послуги.

The relevance of the research lies in the fact that decentralization is the main reform that can significantly improve the efficiency of local community management, increase their financial independence and adaptability to modern challenges, especially in conditions of economic instability and military operations. The article is aimed at

revealing the impact on the effectiveness of management in the united territorial communities of Ukraine in modern conditions. The research was carried out with the help of general scientific methods, in particular, the methods of systematization, classification, description and generalization, the method of comparison, as well as the methods of induction and deduction were used. The study also used an economic-statistical method to identify regions – leaders, which have the largest number of territorial communities as of 2024. In the study, the author formed the evolutionary stages of OTG in Ukraine and determined the path of formation in conditions of decentralization. It was found that Odesa, Dnipropetrovsk and Lviv regions have the largest total number with a high share of rural communities (especially in Odesa region), which indicates a significant fragmentation of territories and the need for significant resources to support infrastructure. It was determined that decentralization affects the effectiveness of management through the following areas: increasing the autonomy of local management bodies, improving resource management, developing infrastructure, increasing transparency and accountability, improving the quality of public services, adapting to war and emergency situations, and increasing citizen participation in management processes. Also, according to the results of the research, challenges were identified that inhibit the further development of united territorial communities in conditions of decentralization: financial instability due to unpredictable changes in the economy, uneven development of different regions and communities, as well as insufficient level of qualification of local administrations. Future research should be focused on evaluating the effectiveness of the application of innovative tools in the practice of united territorial communities.

Keywords: autonomy of local bodies, infrastructure development, public activity, local self-government, public services.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поступове впровадження децентралізації в Україні стало однією з основних реформ, докорінно змінивши місцеве самоврядування і спрямованих на підвищення ефективності управлінських процесів на місцевому рівні. Станом на початок 2024 р. в Україні нараховується 1439 територіальних громад, які розташовані в 119 районах і обслуговують понад 38 мільйонів осіб.

Розвиток таких громад є вкрай важливим для забезпечення стабільного економічного й соціального прогресу країни. У період з 2014 по 2016 рік в Україні було реалізовано низку важливих реформ у сфері децентралізації державного управління. Серед основних кроків доцільно виділити прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а також внесення суттєвих змін до Бюджетного і Податкового кодексів, що вплинули на формування бюджетів на 2015, 2016 і 2017 роки. Ці реформи мали на меті посилення ролі територіальних громад у системі місцевого самоврядування та покращення соціально-економічного розвитку країни. Однак, попри значний потенціал цих реформ, їх реалізація зазнала певних проблем.

Прийняття закону про об'єднання територіальних громад і відповідні зміни до кодексів, хоч і сприяли підвищенню автономії місцевих органів влади, проте не були достатньо підтримані на всіх рівнях управління. Відсутність належних механізмів контролю й підтримки з боку держави призвела до нерівномірного розподілу ресурсів та неоднозначного впровадження реформ у різних регіонах.

Слід наголосити, що процес децентралізації передбачає передачу частини повноважень та ресурсів від центральних органів влади до місцевих, що має на меті підвищення автономії й відповідальності органів місцевого самоврядування. Така важлива реформа створює низку великих можливостей для об'єднаних територіальних громад більш ефективно розв'язувати питання, що безпосередньо стосуються їхніх мешканців, адаптуючи управлінські рішення до конкретних потреб і умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні і наукові положення розвитку об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) закладені в роботах таких науковців, як В. Проскури, О. Зарічної та А. Кашина [1], О. Підвальної [14], І. Фурман [15–18], які в своїй науковій роботі розглядали проєктний підхід до управління територіальними громадами в умовах війни, зазначаючи, що зростання стійкості й адаптивності ОТГ стало важливим напрямом сталого розвитку економіки в умовах кризових ситуацій. Вони показали, як проєктні методи можуть допомогти громадам адаптуватися до мінливих умов.

Автори І. Припхан та Р. Щур досліджували економічні й конституційно-правові напрями публічного управління ОТГ під час воєнного стану. Вони проаналізували, як правові та економічні чинники впливають на функціонування ОТГ, надаючи детальний огляд реформ і їх впливу на управління територіями [2].

В своєму дослідженні В. Готра та А. Ковач дослідили вплив децентралізації на розвиток сільських територій, акцентуючи увагу на тому, як процес децентралізації змінив еконо-

мічний ландшафт сільських громад. Автори відзначили, що реформа призвела до значного покращення соціальної та економічної інфраструктури на селі [3].

О. Дем'янчук в своїй статті вивчав вплив децентралізації на управління місцевими бюджетами України. Він наглядно продемонстрував, що децентралізація позитивно вплинула на фінансову автономію місцевих бюджетів, надавши громадам більше контролю над своїми фінансовими ресурсами [4].

Автор О. Дейнеко звернув увагу на об'єднані територіальні громади як на нові локальні спільноти в Україні, зокрема автор вивчав механізми формування соціальної згуртованості [5].

Автор І. Івасюк досліджував досвід країн Карпатського Євросоюзу в управлінні об'єднаними територіальними громадами, надаючи порівняльний аналіз практик інших країн та їх можливий вплив на формування українського досвіду [6].

Колектив авторів С. Туліка та ін. зосередилися на державному фінансовому контролі ОТГ, оцінюючи, як контроль і моніторинг фінансових потоків допомогли покращити управлінські практики в об'єднаних громадах [7].

А. Євтушенко та Т. Лушахіна проаналізували індикатори ефективності об'єднаних територіальних громад на прикладі Миколаївської області в умовах децентралізації, вказуючи на основні чинники, які вплинули на їх розвиток і результативність [8].

Незважаючи на велику кількість досліджень за обраною тематикою, питання впливу процесів децентралізації на ефективність управління ОТГ є важливими та потребують подальших досліджень та розробок.

Мета статті – висвітлення напрямів впливу децентралізації на ефективність управління об'єднаними територіальними громадами України в сучасних умовах.

В статті виокремлено розв'язання наступних завдань:

1. Проаналізувати сучасний стан розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні;

2. Систематизувати та проаналізувати основні напрями впливу процесів децентралізації на ефективність управління ОТГ;

3. Визначити виклики, які гальмують подальший розвиток ОТГ в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні об'єднані територіальні

громади формувалися в період з 2015 по 2020 рік як важлива частина реформи децентралізації. Згодом ці громади стали результатом об'єднання сусідніх територіальних одиниць, таких як села, селища і міста, що об'єдналися в рамках сільських, селищних та міських рад.

Створення об'єднаних територіальних громад проводилося згідно з чинним законодавством, зокрема відповідно до Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад», та за погодженням з обласними органами влади і самоврядування. У червні 2020 року на базі вже сформованих ОТГ були створені нові територіальні громади, які покрили всю територію України.

Від початку реформи децентралізації в 2015 році ОТГ стали працюючим інструментом для підвищення ефективності місцевого самоврядування та розвитку регіональних громад. Процес об'єднання адміністративних одиниць, таких як сільські, селищні та міські ради, був спрямований на спільне розв'язання економічних, соціальних і інфраструктурних проблем. В таблиці 1 автором систематизовано основні етапи становлення ОТГ в Україні.

Таким чином, табл. 1 демонструє послідовність та особливості процесу децентралізації в Україні з 2014 по 2020 роки. Аналізуючи представлену інформацію, можна сформулювати низку важливих висновків.

Період 2014–2020 років став вирішальним для реформування місцевого самоврядування в Україні. Прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та законопроєкту «Про добровільне об'єднання територіальних громад» стало поштовхом до масштабного процесу, спрямованому на посилення ролі місцевих громад в управлінні та розвитку регіонів. У 2017 році прийняття закону, який спростив процедуру приєднання до вже створених ОТГ, стало значним полегшенням для багатьох громад.

Проте, значна частина громад все ще зіштовхувалася з труднощами у забезпеченні спроможності. 2018 рік приніс спрощення приєднання до міст обласного значення, що дозволило автоматично визнавати їх спроможними громадами. Цей крок, з одного боку, сприяв швидшому розширенню ОТГ, з іншого – поставив питання про ефективність та стійкість таких громад. Прийняття рішень у 2019 році щодо спрощення об'єднання громад без обов'язкового схвалення обласними радами значно прискорило процес форму-

Таблиця 1

Еволюція ОТГ в Україні

№	Період	Характеристика періоду
1	2014	Початок реформи децентралізації: у квітні схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування, у червні - законопроект «Про добровільне об'єднання територіальних громад».
2	2015	Створення перших ОТГ: із 159 нових громад лише 52 відповідали перспективним планам, обласні ради почали вносити зміни для забезпечення додаткових повноважень і ресурсів.
3	2016	Активне створення ОТГ: проведено перші вибори старост до ОТГ, створено «Асоціацію об'єднаних територіальних громад», обрано представників до 208 нових ОТГ.
4	2017	Спрощення об'єднання і приєднання громад: прийнято закон, який спростив процедуру приєднання до вже створених ОТГ, до кінця року утворено 699 ОТГ, що об'єднали 6 млн осіб.
5	2018	Приєднання до міст обласного значення: прийнято закон, що спрощує процедуру приєднання до цих міст, які автоматично визнаються спроможними громадами.
6	2019	Подальші об'єднання: Верховна Рада спростила процедуру об'єднання громад відповідно до перспективних планів, утворено 1029 ОТГ з населенням 11,7 млн осіб.
7	2020	Завершення добровільного об'єднання та формування нової адміністративно-територіальної структури: затверджено перспективні плани для всіх областей, створено 1070 ОТГ з населенням 12,1 млн осіб.

Джерело: систематизовано автором на основі [2–4;7]

вання ОТГ, однак викликало сумніви щодо якості та обґрунтованості таких об'єднань. Отже, завершення формування ОТГ у 2020 році та створення нової адміністративно-територіальної структури стало кульмінацією процесу децентралізації.

На рисунку 1 автором представлено 10 областей України, які мають найбільшу кількість територіальних громад.

Таким чином, як показує рис. 1, Одеська, Дніпропетровська та Львівська області мають найбільшу загальну кількість громад 91, 86, 73 з високою часткою сільських громад (особливо в Одеській області), що вказує на значну фрагментацію територій та потребу в значних ресурсах для підтримки інфраструктури.

З одного боку, така структура може сприяти більш гнучкому управлінню та врахуванню місцевих потреб. З іншого боку, велика кількість сільських громад може ускладнювати координацію та управління, а також потребувати значних ресурсів для підтримки інфраструктури та забезпечення послуг. Львівська та Донецька області виділяються високою кількістю міських громад, що свідчить про високий рівень урбанізації. Київська область має збалансований розподіл між міськими, селищними та сільськими громадами, що сприяє ефективному управлінню.

Отже, реформа децентралізації стимулювала створення ефективного та максимально наближеного до громадян інституту влади – місцевого самоврядування. Добровільне об'єднання територіальних громад дало змогу новоутвореним органам місцевого самоврядування отримати розширені повноваження й можливості, які раніше були доступні лише містам обласного значення. Інтереси громадян, що проживають на території об'єднаної громади, тепер представляють обрані голова, депутатський корпус і виконавчі органи ради громади, які забезпечують реалізацію наданих законом повноважень в інтересах громади. У населених пунктах, що увійшли до складу об'єднаної громади, права жителів на місцеве самоврядування та надання послуг гарантують обрані ними старости.

Таким чином, на основі вищевикладеного, слід систематизувати напрями впливу децентралізації на ефективність управління ОТГ. Для цього в табл. 2 представлено результати впливу певних напрямів децентралізації на ОТГ.

В даному контексті слід наголосити, що ОТГ, завдяки децентралізації, не тільки збільшили свої фінансові можливості, але й отримали додаткові інструменти для забез-

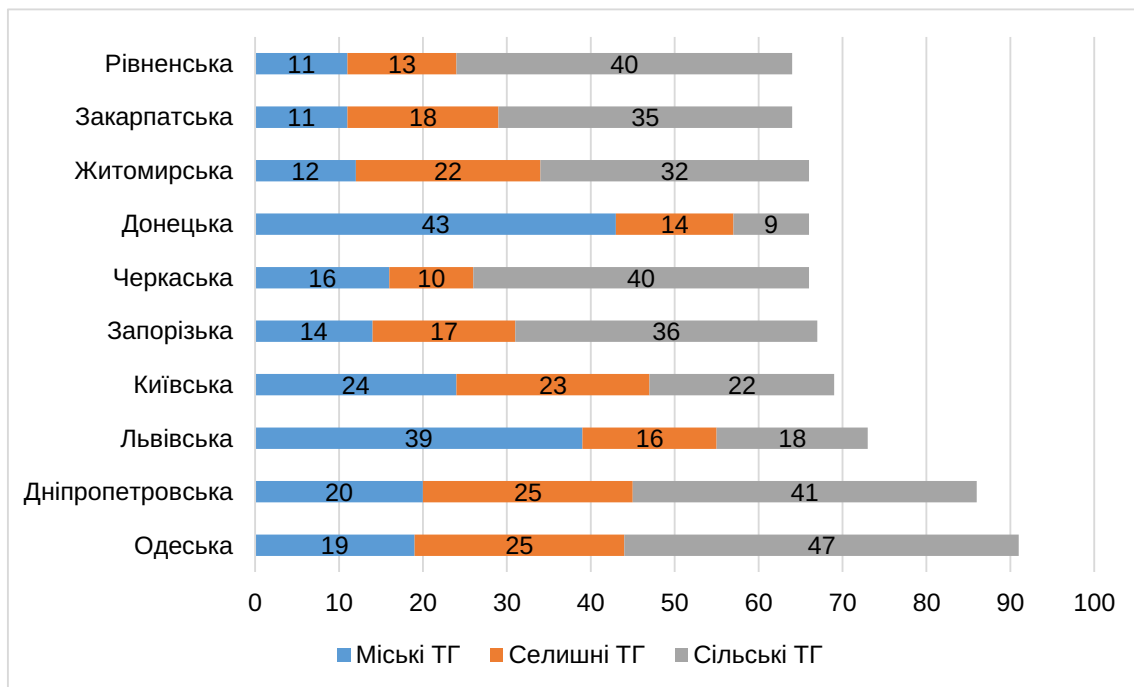

Рис. 1. Області України, які мають найбільшу кількість територіальних громад станом на 2024 р., од.

печення економічного розвитку. Це, в першу чергу, можливість здійснювати зовнішні заповнення, самостійно обирати установи для обслуговування коштів місцевих бюджетів, а також управляти власними доходами бюджетних установ [9]. Також варто додати, що децентралізація передала повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства місцевим органам влади, що дає їм змогу самостійно визначати містобудівну політику.

Після ухвалення низки законів, спрямованих на децентралізацію повноважень і регулювання земельних відносин, громади отримали право розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Верховна Рада України прийняла закони, які дозволяють децентралізувати частину повноважень центральних органів виконавчої влади, передавши базові адміністративні послуги, такі як реєстрація нерухомості, бізнесу та місця проживання осіб, на рівень громад. За результати дослідження, яке провели науковці А. Гарус і О. Нів'євський у 2020 році, децентралізація має значний вплив на ефективність управління ОТГ, зокрема в частині зростання надходжень до місцевих бюджетів. Після утворення ОТГ спостерігалось помітне збільшення надходжень від місцевих податків.

Зокрема, надходження від податку на нерухоме майно зросли на 121,7% на душу насе-

лення, а надходження від туристичного збору – на 8,8%. Хоча абсолютна сума цих податків у ОТГ залишається меншою в порівнянні з необ'єднаними громадами, темпи їх зростання значно прискорилися після об'єднання. Це, в першу чергу, може бути зумовлено покращенням адміністрування податків, що є результатом зусиль лідерів ОТГ. Наприклад, ухвалення нових положень про туристичний збір, які відсутні у більшості необ'єднаних громад, могло сприяти цьому збільшенню.

Такий тренд підтверджується також зростанням надходжень від інших джерел до бюджетів ОТГ, яке досягло 81,7% на душу населення. Оскільки ці доходи є неподатковими, їх збільшення вказує на покращення управлінських практик органів місцевого самоврядування, зокрема на ефективніше використання доступних ресурсів та можливостей [10].

Крім того, після об'єднання спостерігалось зростання доходів від єдиного податку: на 5,4% з фізичних осіб та на 23,4% з юридичних осіб на душу населення, що свідчить про те, що реформа децентралізації могла стимулювати легалізацію місцевого бізнесу і сприяти розвитку нових підприємств, що, у свою чергу, призвело до зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Слід зауважити, що попередні дослідження свідчать, що необхідним є удосконалення системи формування та використання люд-

Таблиця 2

Напрями впливу децентралізації на ефективність управління ОТГ

№	Напрямок впливу децентралізації на ефективність управління	Результат впливу	Коментар автора
1	Збільшення автономії місцевих органів управління	Підвищення швидкості прийняття рішень на місцевому рівні	Наприклад, у громадах з підвищеною автономією рішення щодо місцевих проблем, таких як ремонти доріг чи освітні проекти, приймаються швидше, ніж раніше. Проте, зростає ризик локальних конфліктів і суперечок.
2	Вдосконалення управління ресурсами	Збільшення ефективності використання бюджетних коштів	Місцеві органи мають більше можливостей для самостійного планування бюджету. Наприклад, ОТГ у Львівській області змогли ефективніше розподілити кошти на місцеві проекти, що підвищило рівень ремонту інфраструктури.
3	Розвиток інфраструктури	Покращення якості інфраструктури в ОТГ	В ОТГ, таких як Київська область, було реалізовано нові проекти з ремонту доріг та модернізації систем водопостачання, що позитивно вплинуло на повсякденне життя мешканців. З іншого боку, деякі громади зіткнулися з проблемами через недостатність ресурсів.
4	Підвищення прозорості та підзвітності	Зменшення корупційних ризиків	Завдяки впровадженню електронних систем управління, таких як ProZorro, в ОТГ зменшилась кількість випадків корупції. Проте, є потреба у підвищенні рівня фінансової грамотності та відповідальності серед місцевих посадовців.
5	Покращення якості надання публічних послуг	Підвищення рівня задоволеності населення	В ОТГ, наприклад, в Одеській області, покращення роботи місцевих медичних закладів та освітніх установ підвищило рівень задоволеності населення. Однак, нерегулярне фінансування все ще створює проблеми.
6	Адаптація до війни та надзвичайних ситуацій	Зменшення негативного впливу війни на місцевий рівень	Місцеві органи в прифронтових зонах, як у Харківській області, реалізували програми евакуації та гуманітарної допомоги, що зменшило негативний вплив війни. Водночас, постійний тиск на ресурси може впливати на ефективність цих програм.
7	Підвищення участі громадян у процесах управління	Зростання рівня громадської активності та участі	В ОТГ, таких як Вінницька область, громадяни активно беруть участь у бюджетних слуханнях та плануванні місцевих проектів. Це підвищує відповідальність місцевих органів, проте, необхідно забезпечити ефективні комунікаційні канали для всіх членів громади.

Джерело: власна розробка автора

ського капіталу сільських територій, а саме необхідно планувати з урахуванням тенденцій їхнього соціально-економічного розвитку, а також підходів до організації місцевого самоуправління та бюджетних можливостей об'єднаної територіальної громади [11, с. 274].

Слід зауважити про пріоритетність відтворення людського капіталу й залучення його в індустріальні економічні відносини потребує врахування тієї обставини, що природа

технологічної політики в умовах глобального сучасного тренду базується на домінантності людини, як визначального інституціонального суб'єкта, а також розробки заходів за такими векторами: реіндустріалізація із подальшим високотехнологічним розвитком агробізнесу та створення соціально орієнтованих інститутів, які стимулюють мотивацію людини до продуктивної праці у сфері агробізнесу та інших видах підприємницької діяльності [12, с. 79].

Одним з пріоритетних напрямів розвитку має стати розвиток туристичної сфери. Розвиток туристичної інфраструктури та послуг може бути представлений як система інтегрованої взаємодії між учасниками туристичного ринку у форматі співпраці між владою, громадою та сферою туризму [13].

Попередні дослідження свідчать, що державне регулювання розвитку територіальних громад регіонів відповідно до парадигми нового регіоналізму набуло великого значення у зв'язку із завданнями щодо захисту територіальної цілісності країни і стабілізації соціально-економічної ситуації на усіх рівнях [14, с. 153].

В загальному доцільним вбачаються дослідження І. Фурман яка зазначає, що дослідження проблем державного регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану є актуальним та має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки України [15].

В той же час А. Ревковою зазначається необхідність створення сприятливих умов для розвитку малих переробних підприємств на базі фермерських господарств для переробки сільськогосподарської продукції на продовольство та біопалива за рахунок проведення навчальних тренінгів на базі асоціації сільськогосподарських дорадчих служб при проведенні начальних тренінгів [16].

В загальному доцільними є пропозиції І. Фурман в тому, що основними напрямками вдосконалення управління територіальними громадами мають включати наступні заходи:

1) розвиток системи соціальної підтримки населення постраждалого від військових дій шляхом надання фінансової та соціальної підтримки та надання консультативних послуг;

2) прийняття та реалізації програм соціальної реабілітації населення та демобілізованих військових ЗСУ в тому числі за рахунок створення центрів на базі місцевих навчальних, медичних закладів;

3) стимулювання розвитку малих переробних підприємств АПК для забезпечення продовольчими товарами першої необхідності місцевого населення;

4) стимулювання розвитку біопалив них виробництв орієнтованих на забезпечення населення та інфраструктури територіальних громад власними екологічно чистими джерелами енергії [17, с. 124].

Ефективність функціонування локального рівня адміністративно-територіального устрою передбачає існування тісного взаємозв'язку

між суб'єктами територіальної громади і ресурсами, які формуються в рамках локальних відтворювальних циклів – фінансові, матеріальні, адміністративні, духовні, людські, природні. Відповідно локальна ресурсна база повинна відображатися у місцевих бюджетах шляхом розширення їх доходної бази за як рахунок податків на нерухоме майно, так і на прибуток, що генерується місцевою економікою [18, с. 60].

Слід зазначити, що одним з напрямів розвитку територіальних громад має стати розробка заходів з реалізації виробництва біопалив, проте дослідження Я. Гонтурука свідчать, що шляхом державного стимулювання розвитку альтернативної енергетики та збільшення штрафних санкцій за викиди відходів спиртової галузі можливо вирішити дані завдання [19, с. 208].

Таким чином, на основі наведеної інформації можна стверджувати, що децентралізація позитивно вплинула на фінансову спроможність ОТГ і сприяла покращенню адміністрування податків та ефективності місцевого самоврядування в цілому.

На власну думку авторів, децентралізація в Україні, незважаючи на численні позитивні зміни, які вона принесла в управлінні об'єднаними територіальними громадами, зіштовхується з серйозними викликами в умовах тривалої війни. Реформа дала змогу прискорити прийняття рішень, покращити управління ресурсами та підвищити прозорість, що є безперечними перевагами. Проте, ці позитивні аспекти супроводжуються значними труднощами, які потребують критичного аналізу та подальшого вдосконалення.

По-перше, різниця в темпах розвитку між різними ОТГ підкреслює потребу в адаптації державної політики, яка б враховувала специфічні потреби та умови кожної громади. Військовий конфлікт створює значний дисбаланс у доступності ресурсів і можливостях розвитку, що може поглибити соціально-економічні нерівності.

По-друге, хоча децентралізація сприяє підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків, існує ризик зниження контролю на місцевому рівні через недостатній рівень підготовки місцевих посадовців та недостатність ресурсів для забезпечення належного функціонування нових систем управління.

По-третє, розширення автономії місцевих органів управління може призводити до нових форм конфліктів і суперечок між гро-

мадами, що ускладнює процес координації на регіональному рівні. Це потребує додаткових механізмів для забезпечення ефективної співпраці та підтримки стабільності в управлінських процесах.

Отже, можна зробити висновок, що для максимальної ефективності децентралізації в умовах війни необхідно продовжувати вдосконалювати механізми підтримки та контролю, адаптувати політику до реальних умов і потреб територіальних громад. Тільки інтегрований підхід, який враховує як позитивні, так і негативні аспекти реформи, дасть змогу досягти сталого розвитку та забезпечити якісне управління на місцевому рівні.

Висновки. Таким чином, зважаючи на вищевикладене в дослідженні, можна зро-

бити висновок, що реформа децентралізації в Україні вкрай сильно покращила фінансову автономію й адміністративні можливості об'єднаних територіальних громад. Збільшення надходжень від місцевих податків і покращення адміністрування фінансів дали змогу громадам більш ефективно реалізовувати свої проєкти та програми. Також децентралізація сприяла підвищенню соціальної згуртованості й інтеграції, що є особливо важливим в умовах війни.

Водночас, в статті визначена низка викликів, які гальмують подальший розвиток ОТГ. Серед них – фінансова нестабільність через непередбачувані зміни в економіці, нерівномірний розвиток різних регіонів і громад, а також недостатній рівень кваліфікації місцевих адміністрацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проскура В., Зарічна О., Кашин А. Проєктний підхід до управління територіальними громадами в умовах викликів війни. *Сталий розвиток економіки*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-4>
2. Pрыкхан I. I., Shchur, R. I. Економічні та конституційно-правові аспекти публічного управління територіальними громадами в умовах воєнного стану. *The Actual Problems of Regional Economy Development*, 2023. 2(19), 280-288. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.280-288>
3. Готра В. В., Ковач А. Я. Вплив процесу децентралізації на розвиток сільських територій. *Науковий вісник Ужгородського університету Серія «Економіка»*. 2021. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).30-37](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).30-37)
4. Дем'янчук О. І. Вплив децентралізації на управління місцевими бюджетами України. *Економічний вісник Серія фінанси облік оподаткування*. 2017 DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.1.2017.52-58>
5. Дейнеко О. О. Об'єднані територіальні громади як нові локальні спільноти в Україні: Механізми формування соціальної згуртованості. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 2021. (1(49)). DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).232644](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).232644)
6. Івасюк І. Об'єднані територіальні громади: Досвід країн Карпатського Євро регіону. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. 1(16). DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-3>
7. Туліка С. К., Торбич А. В., Продеус О. В., Івачевський А. М., Стасюк П. В., Гарбуз М. О. Державний фінансовий контроль об'єднаних територіальних громад. *Академічні візії*. 2024. (28). URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/910>
8. Євтушенко А., Лушахіна, Т. Об'єднані територіальні громади Миколаївської області в умовах децентралізації: індикатори ефективності. *Вісник Українсько-туркменського культурно-освітнього центру*. 2021. 114. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2020.08.03>
9. Урядовий портал. Реформа децентралізації. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vyaduvannya/reforma-decentralizaciyi>
10. Гарус А., Нів'євський О. У єдності – сила. Вплив реформи децентралізації на місцеві бюджети в Україні. 2020. <https://voxukraine.org/u-yednosti-sila-vpliv-reformi-detsentralizatsiyi-na-mistsevi-byudzheti-v-ukrayini>
11. Пронько Л. М. Особливості відтворення людського капіталу сільських територій. *Продовольчі ресурси*. 2022. № 18. Т. 10. С. 266–275. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26>
12. Пронько Л. М. Соціальна політика об'єднаних територіальних громад як засіб відтворення людського капіталу сільських територій. *Економічний дискурс*. 2022. Випуск 1–2. С. 74–82. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-1-8>
13. Колесник Т. В., Багнета В. А. Особливості розвитку рекреаційного туризму в територіальних громадах регіону. *Економіка та суспільство*, 2024. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3584> doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-45

14. Підвальна О. Г., Колесник Т. В., Коваль Н. І. Державне регулювання розвитку територіальних громад регіону в умовах воєнного стану. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 1. С. 142–159. DOI: 10.37128/2411-4413-2024-1-10
15. Фурман І. В., Дмитрик В. О. Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>
16. Фурман І. В., Ревкова А. В., Ревков О. А. Напрями формування системи продовольчого забезпечення населення України в умовах військового стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-63>
17. Фурман І. В., Камінний Д. В. Особливості розвитку територіальних громад в умовах військового стану. *Цифрова економіка*. 2023. № 9(09). С. 119–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.9-19>
18. Фурман І. В. Напрями впровадження зарубіжного досвіду в систему ефективної роботи органів місцевого самоврядування України в умовах децентралізації влади. *Colloquium-journal*. 2020. № 22 (74). Czesc 2. P. 47–62.
19. Hontaruk Y., Furman I., Bondarenko V., Riabchuk A., Nepochatenko O. Production of biogas and digestate at sugar factories as a way of ensuring the energy and food security of Ukraine. *Polityka Energetyczna*. 2024. Vol. 27, № 2. P. 195-210. DOI: 10.33223/epj/185210

REFERENCES:

1. Proskura, V., Zarichna, O., & Kashyn, A. (2024). Proyeektnyi pidkhdid do upravlinnia terytorialnyh hromadamy v umovakh vyklykiv viiny [Project Approach to Territorial Community Management in the Context of War Challenges]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-4> [in Ukrainian]
2. Pryp Khan, I. I., & Shchur, R. I. (2023). Ekonomichni ta konstytutsiino-pravovi aspekty publicznego upravlinnia terytorialnyh hromadamy v umovakh voiennoho stanu [Economic and Constitutional-Legal Aspects of Public Administration of Territorial Communities During Martial Law]. *The Actual Problems of Regional Economy Development*, 2(19), 280-288. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.280-288> [in Ukrainian]
3. Hotra, V. V., & Kovach, A. Ya. (2021). Vplyv protsesu detsentralizatsii na rozvytok silskykh terytorii [Impact of the Decentralization Process on Rural Development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu Serii "Ekonomika"*. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).30-37](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).30-37) [in Ukrainian]
4. Demianchuk, O. I. (2017). Vplyv detsentralizatsii na upravlinnia mistsevymy biudzhety Ukrainy [Impact of Decentralization on the Management of Local Budgets in Ukraine]. *Ekonomichni visnyk Serii finansy oblik opodatkuвання*. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.1.2017.52-58> [in Ukrainian]
5. Deineko, O. O. (2021). Obiednani terytorialni hromady yak novi lokalni spilnoty v Ukraini: Mekhanizmy formuvannya sotsialnoi zghurtovanosti [United Territorial Communities as New Local Communities in Ukraine: Mechanisms for Forming Social Cohesion]. *Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 1(49). DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).232644](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).232644) [in Ukrainian]
6. Ivasiuk, I. (2024). Obiednani terytorialni hromady: Dosvid krain Karpatskoho Yevrorehionu [United Territorial Communities: Experience of the Carpathian Euroregion Countries]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*, 1(16). DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-3> [in Ukrainian]
7. Tulika, S. K., Torbych, A. V., Prodeus, O. V., Ivachevskyi, A. M., Stasiuk, P. V., & Harbuz, M. O. (2024). Derzhavnyi finansovyi kontrol obiednanykh terytorialnykh hromad [State Financial Control of United Territorial Communities]. *Akademichni vizii*, (28). Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/910> [in Ukrainian]
8. Yevtushenko, A., & Lushakhina, T. (2021). Obiednani terytorialni hromady Mykolaivskoi oblasti v umovakh detsentralizatsii: indykatory efektyvnosti [United Territorial Communities of Mykolaiv Region in the Context of Decentralization: Efficiency Indicators]. *Visnyk Ukrainsko-turkmen'skoho kulturno-osvitnoho tsentru*, 114. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2020.08.03> [in Ukrainian]
9. Uriadovyi portal. (2020). Reforma detsentralizatsii [Decentralization Reform]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizatsiyi> [in Ukrainian]
10. Harus, A., & Nivievskiy, O. (2020). U yednosti – syla. Vplyv reformy detsentralizatsii na mistsevi biudzhety v Ukraini [In Unity – Strength. Impact of the Decentralization Reform on Local Budgets in Ukraine]. Available at: <https://voxukraine.org/u-yednosti-sila-vplyv-reformi-detsentralizatsiyi-na-mistsevi-byudzhety-v-ukrayini> [in Ukrainian]
11. Pronko, L. M. (2022). Osoblyvosti vidtvorennia liud'skogo kapitalu silskykh terytorii [Features of reproduction of human capital in rural areas]. *Ekonomichni nauky [Economic Sciences]*, 10(18). DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26> [in Ukrainian]

12. Pronko, L. M. (2022). Sotsial'na polityka ob"iednanykh terytorial'nykh hromad yak zasib vidtvorennia liudskogo kapitalu sil'skykh terytorii [Social policy of united territorial communities as a means of reproducing human capital in rural areas]. *Prodoval'chi resursy [Food Resources]*, 10(18). DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26> [in Ukrainian]
13. Kolesnyk, T. V., & Bahmeta, V. A. (2024). Osoblyvosti rozvytku rekreatsiinoho turizmu v terytorial'nykh hromadakh rehionu [Features of recreational tourism development in the territorial communities of the region]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economics and Society]*, (60), 92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-45> [in Ukrainian].
14. Pidvalna O. H., Kolesnyk T. V., Koval N. I. (2024). Derzhavne rehuliuвання rozvytku terytorial'nykh hromad rehionu v umovakh voiennoho stanu [State regulation of the development of territorial communities of the region under martial law]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky [Economics, finance, management: topical issues of science and practice]*, 1, 142–159. DOI: 10.37128/2411-4413-2024-1-10 [in Ukrainian]
15. Furman I. V., Dmytryk V. O. (2024). Derzhavne rehuliuвання rozvytku fermerskykh gospodarstv v umovakh voiennoho stanu [State regulation of the development of farms under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo, Vypusk 63*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25> [in Ukrainian]
16. Furman I. V., Revkova A. V., Revkov O. A. (2023). Napriamy formuvannia systemy prodovolchoho zabezpechennia naselennia Ukrainy v umovakh viiskovoho stanu [Directions for the formation of the food supply system for the population of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo, Vypusk 58*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-63> [in Ukrainian]
17. Furman I. V., Kaminnyi D. V. (2023). Osoblyvosti rozvytku terytorial'nykh hromad v umovakh viiskovoho stanu [Peculiarities of the development of territorial communities in the conditions of martial law]. *Tsyfrova ekonomika*. № 9(09). P. 119–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.9-19> [in Ukrainian].
18. Furman, I. V. (2020). Napriamy vprovadzhennia zarubizhnoho dosvidu v systemu efektyvnoi roboty orhaniv mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy v umovakh detsentralizatsii vlady. [Directions of introduction of foreign experience into the system of effective work of local self-government bodies of Ukraine in the conditions of decentralization of power]. *Colloquium-journal*, 2, 47–61 [in Poland].
19. Hontaruk Y., Furman I., Bondarenko V., Riabchuk A., Nepochatenko O. (2024). Production of biogas and digestate at sugar factories as a way of ensuring the energy and food security of Ukraine. *Polityka Energetyczna*. 2024. Vol. 27, № 2. P. 195–210. DOI: 10.33223/epj/185210 [in Poland].